

HE 46/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi konkurssilain 2 luvun 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta – Lakivaliokunnan lausumapyyntö 16.4.2020/ Asiantuntijalausunto, Suomen Asianajajaliitto

Yleistä

Koronaviruksen välttämättömät torjuntatoimet ovat aiheuttaneet vakavan yritystoiminnan jatkamiselle monilla aloilla. Tilanne on kehittynyt yllättäen eikä yrityksillä ole käytännössä ollut mahdollisuutta varautua tähän toiminnan äkilliseen keskeytymiseen.

Maksukyvyttömyyslainsäädäntömme on huonosti varautunut koko yhteiskunnan toiminnot pysäyttävään tilanteeseen. Sekä konkurssi- että yrityssaneerausmenettelyt ovat ratkaisuja yksittäisten yritysten maksukyttömyyden ratkaisemiseksi. Tavanomaisessa tilanteessa yksittäisen yrityksen konkurssi tai yrityssaneeraus vaikuttaa kohtuullisen rajattuun joukkoon muita yrityksiä. Nyt koko talouden pysähtyttyä konkurssien ja saneeraustenkin vaikutukset voivat levitä laajalle.

Liiketoiminnan nyt koettu laaja keskeytyminen on poikkeuksellista ja tilanteen ratkaisemiseksi täytyy käyttää poikkeuksellisia keinoja. Kaikkien harkittavien keinojen seurausvaikutukset on pyrittävä arvioimaan niin hyvin kuin se on mahdollista. Ilmeisenä vaarana on, että ratkaistaessa yksi ongelma tai yhden yrityksen ongelma siirretään ongelma jollekin toiselle tai ongelman ratkaisu on tilapäinen.

Tilapäiset maksuvaikeudet ja turhien konkurssien välttäminen

Konkurssilakia on tarkoitus muuttaa väliaikaisesti siten, että rajoitetaan velallisen asettamista konkurssiin velkojan hakemuksesta. Tavoitteena on varmistaa, ettei konkurssiin aseteta yrityksiä, joiden taloudellinen ahdinko johtuu koronaviruspandemiasta, mutta ei jää pysyväksi.

Lakimuutoksen tavoite on estää sellaisen tilanteen syntyminen, jossa koronavirustilanteen vuoksi maksuvaikeuksiin joutunut yritys asetettaisiin konkurssiin konkurssiuhkaisen maksukehotuksen noudattamatta jättämistä koskevan maksukyvyttömyysolettaman perusteella. Tavoitteena on myös estää konkurssiuhkaisen maksukehotuksen käyttäminen perinnässä silloin, kun yrityksen maksuvaikeudet ovat tuoreita ja johtuvat siten todennäköisesti koronavirustilanteesta.

Tavoite turhien konkurssien vältttämisestä on oikea. Konkurssi voi kuitenkin olla perusteltu ja tarpeellinen myös silloin, kun taloudellisten vaikeuksien syy on koronavirus ja sen torjunta.

Konkurssin tarpeellisuutta tulee arvioida sillä perusteella, onko maksukyvyttömyys pysyvää vai tilapäistä (KonkL 2:1 1 § 2 mom). Jokaisen taloudellisiin vaikeuksiin joutuneen yrityksen tulisi selvittää vaikeuksien todellinen syy ja tehdä arvio, ovatko vaikeudet voitettavissa.

Yrityksen maksukyvyttömyys, joka johtuu koronaviruksesta ja sen torjunnasta, voi olla tilapäistä tai pysyvää. Nyt käsillä olevassa poikkeuksellisessa tilanteessa on varmasti aiheellista arvioida maksukyvyttömyyden tilapäisyyttä eri tavalla kuin normaalitilanteessa. Harkitessaan velallisen konkurssiin asettamista tuomioistuimen tulee arvioida maksukyvyttömyyden oletettua kestoa ja velallisen keinoja päästä takaisin maksukykyiseksi.

Koronaviruksen vuoksi toimintaansa supistanut tai sen kokonaan keskeyttänyt yritys voi palauttaa maksukykynsä muuttamalla liiketoimintaansa sellaiseksi, että toiminnan jatkaminen on mahdollista. Tämä on varmasti useimmille hyvin vaikeaa tai mahdotonta nopealla aikataululla.

Yritys voi vaihtoehtoisesti minimoida toimintansa ja mahdollisesti rahoittaa välttämättömät kulut velanotolla. Tämän mallin toimivuus edellyttää sitä, että toiminta on nopeasti palautettavissa kannattavaksi tilanteen normalisoiduttua. Todennäköistä on, että monelle yritykselle myös tämä vaihtoehto on vaikea tai mahdoton ellei kustannuksia voi katkaista kokonaan tai velan kustannukset ole huomattavan pienet.

Jos maksukyvyttömyys ei ole tilapäistä, olisi nopea konkurssiin asettaminen todennäköisesti sekä velallisen että velkojan kannalta parempi ratkaisu kuin tilanteen pitkittyminen.

Yksityisistä velkojista

Hallituksen esityksessä esitetään lainmuutoksen perusteeksi myös epäily siitä, että yksityiset velkojat käyttäisivät tilannetta hyväkseen ja kanavoisivat velallisen jäljellä olevan maksukyvyt itselleen perintäkäytäntöjään lieventäneiden julkisvelkojen kustannuksella. Huoli voi joiltain osin olla perusteltu, mutta onko nyt ehdotettu lainmuutos oikea tapa sitä torjua.

Yksityisillä velkojilla voi olla oman taloutensa kannalta pakottava syy pyrkiä perimään saatavansa tehokkaasti. Perimistoimien estämisen tai vaikeuttamisen seuraus voi olla ongelmien siirtäminen eteenpäin. Yksityiset saataviaan perivät velkojat ovat yleensä yrityksiä, joiden oma liiketoiminta kärsii niiden saatavien jäädessä kertymättä.

Niin kuin hallituksen esityksen perusteluissa mainitaan, tyypillisesti konkurssiuhkainen maksukehotus on viimeinen perintäkeino, jota edeltävät muut perintätoimet. Konkurssiuhka on heräte velalliselle, että asialle on tehtävä jotain.

Se, että konkurssiuhkaisen maksukehotuksen käyttäminen tosiasiaa estetään voi olla omiaan luomaan velallisille lopulta epäedullisen mahdollisuuden jatkaa passiivisuuttaan velkojen perintätoimia kohtaan. Riippumatta maksukyvyttömyyden syistä ei perinnän ja velanmaksun vältteleminen voi olla oikea toimintatapa.

Konkurssin välttäminen

Konkurssi on markkinatalouteen kuuluva tapa päättää kannattamaton liiketoiminta. Maksukyvyttömän yrityksen konkurssia on vältettävä vain siinä tilanteessa, jossa maksukyvyttömyys on mielekkäällä ja taloudellisesti kestäväällä tavalla korjattavissa.

Velalliset itse ovat usein haluttomia kohtaamaan realiteettia siitä, että yritystoiminta ei kannata. Tämän vuoksi velkojan konkurssiuhkainen maksukehotus ja lopulta velkojan konkurssihakemus voi olla tarpeellinen heräte ja lopulta myös helpotus velalliselle, joka etsii ulospääsyä toivottomaksi muuttuneesta tilanteesta.

Hallituksen esityksessä ehdotettu muutos varsin varmasti täyttää tavoitteensa siitä, ettei konkurssiuhkaista maksukehotusta käytetä koronapandemian aiheuttamien velkojen perinnässä ja, että velkojen halukkuus hakea velallisia konkurssiin vähenee.

Ehdotettu lainmuutos kuitenkin antaa väärän viestin yrityksille ja yrittäjille. Se korostaa jo muutoinkin vallalla olevaa käsitystä, että konkurssia tulisi kaikin keinoin välttää vaikka tosiasiassa konkurssi voi olla paras mahdollinen ratkaisu taloudellisen katastrofin minimoimiseksi. Esitys viestittää virheellisesti myös sitä, että velkojen periminen olisi jollain tavalla väärin tai epäilellä ja, että velan maksun välttely ja passiivisuus taas olisi oikea tapa selvitä ongelmista.

Ehdotettu lainmuutos ei ole tarpeellinen

Perintätoimien lakkauttaminen tai vaikeuttaminen ei ole oikea keino ratkaista koronaviruksen ja sen torjunnan yrityksille aiheuttamia maksuvaikeuksia, maksukyvyttömyyttä ja konkurssin uhkaa. Se korkeintaan siirtää ongelmaa hiukan.

Konkurssin välttely ja passiivisuus velkojen perintätoimia kohtaan aiheuttaa velallisen velkojen kasvamista hallitsemattomasti. Jos liiketoiminta ei ole ennen koronaa ollut todella kannattavaa tai sen ei voi koronan torjuntatoimien päättymisen jälkeen nopeasti odottaa muuttuvan poikkeuksellisen kannattavaksi, on konkurssin määräaikaista välttelemisestä vain haittaa.

Konkurssi voi olla yrityksen taloudellisessa ahdingossa juuri oikea keino estää suurempi katastrofi ja yrittäjän oma hallitsematon velkaantuminen esimerkiksi yritykselle hankittavan lisärahoituksen takaamisen vuoksi.

On selvää, että konkurssin mielekkyyteen ratkaisukeinona vaikuttavat monet asiat. Ei vähiten yrittäjän henkilökohtaiset sitoumukset yrityksen vastuista. Suuri virhe on velkaantua lisää ja erityisesti velkaantua siten, että yrityksen lisäksi yrittäjän omat vastuut kasvavat.

Vaikka yritys ei päätyisi konkurssiin, voivat sen toiminnan mahdollisuudet epidemian hellittäessä olla surkeat, jos taloudellista liikkumavaraa ei ole ja velkavastuut ovat kasvaneet.

Ehdotettua lainmuutosta parempi tapa torjua syntyneet ja tulevat yritysten ongelmat olisi tarjota yrityksille ja yrittäjille neuvontaa ja oikeusapua. Viestin tulisi olla, että rehellinen konkurssi voi olla paras tapa selvitä vaikeuksista mahdollisimman vähin vaurioin. Ja, jos konkurssiin ei ole perusteita, ongelmat tulee välttelyn sijaan ratkaista sopimalla ja tarvittaessa esimerkiksi yrityssaneerauksella.

Tuomioistuinten tulisi kyetä voimassa olevaa lakia soveltaen hylkäämään konkurssihakemukset tilanteessa, jossa velallisen maksukyvyttömyys on tilapäistä. Koronatilanteen vuoksi

arviointikriteerit voivat olla toiset kuin normaalitilanteissa, mutta juuri harkinnan mahdollisuuden vuoksi konkurssihakemukset käsitellään tuomioistuimessa.

Helsingissä 16.4.2020

Kari Jaatinen
asianajaja, varatuomari
Helsinki

Lausunnon laatija on Suomen Asianajajaliiton insolvenssioikeuden asiantuntijaryhmän puheenjohtaja. Lausunnon antamiselle varatun lyhyen määräajan vuoksi lausunnon teksti ei ole ollut muiden arvioitavana. Ehdotetun lainmuutoksen tarpeellisuudesta ja koronaviruksen aiheuttamista ongelmista yrityksille on kuitenkin jonkin verran ehditty keskustella vapaamuotoisesti asiantuntijaryhmän ja muiden insolvenssioikeutta harjoittavien asianajajien kanssa. Nämä keskustelut on pyritty lausunnossa ottamaan huomioon, mutta lausunnon muotoilusta ja sisällöstä vastaa laatija yksin.